

**ภาวะผู้นำตามหลักธรรมาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ
คุณภาพในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4**

**THE LEADERSHIP OF DHAMMADHIPATEYYA FOR SCHOOL
ADMINISTRATORS AFFECT TO THE TEACHER QUALITY IN THE
OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOL UNDERNAKHON SI THAMMARAT
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4**

อรรถัย ทองย้อย

พระมหาสุพจน์ สุเมโธ

ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักธรรมาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 42) เพื่อศึกษาคุณภาพในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา3) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักธรรมาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู จำนวน 249 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .977 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบการถดถอยพหุคูณ จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความขยันหมั่นเพียรในการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติและปรับปรุงแก้ไขงาน ขาดความสม่ำเสมอและ คุณภาพในการปฏิบัติงานของครู ด้านวิชาการ ครูมีการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการน้อย

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำตามหลักธรรมาธิปไตย, ผู้บริหารสถานศึกษา, คุณภาพในการปฏิบัติงานของครู

ABSTRACT

The purposes of this research were: 1) to study level the leadership of Dhammadhipateyya for school administrators in the opportunity expansion school under Nakhon Si Thammarat primary educational service area office 4, 2) to study level affect to the teacher quality in the opportunity expansion school, 3) to study the leadership of Dhammadhipateyya for school administrators affect to the teacher quality in the opportunity expansion school the samplings this research of school administration and teacher were 249 persons. the instrument for this research. was questionnaires designed by researcher. the coefficient of reliability is 0.977. the statistic used in the data analysis are percentage, mean, standard deviation and multiple regression analysis.

Keywords: The Leadership Of Dhammadhipateyya, Administrators, Affect To The Teacher

บทนำ

โลกปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าด้านความรู้ วิทยาศาสตร์ และข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี ทำให้สังคมมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา และส่งผลให้เกิดปัญหาน้อยใหญ่ตามมามากมาย ผู้ที่จะดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและสร้างสรรค์สังคมได้ ต้องเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ใฝ่ดี และมีทักษะชีวิตที่เหมาะสมเพียงพอ ความสามารถในการปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์มีความจำเป็นอย่างยิ่ง และระบบการศึกษาจะมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกของสังคมในสังคม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็วได้อย่างราบรื่น ระบียบใหม่ของโลกทั้งในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติมาพร้อมกับโลกาภิวัตน์ได้สร้างความรุนแรงในการแข่งขันขึ้น มีความจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างฐานความรู้ที่เข้มแข็งให้กับประเทศ เพื่อความสามารถในการปรับตัวรู้เท่าทันไม่ให้เกิดอยู่ในฐานะผู้เสียเปรียบ ในภาวะการณ์ปัจจุบันคุณภาพการศึกษาของประชากรไทย โดยเฉลี่ยลดต่ำลง และมีมาตรฐานค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับอีกหลายประเทศในระดับเดียวกัน การศึกษาขาดเอกภาพด้านนโยบาย สถานศึกษาอิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ชุมชน สถาบันทางสังคมสังคมตกอยู่ในกระแสบริโภคนิยม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม คนส่วนใหญ่ความสามารถในการกลั่นกรองคัดสรรทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย ศิลปะไทยที่ทรงคุณค่าถูกละเลย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

ภาวะผู้นำเป็นศิลปะที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อนักบริหารที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ เนื่องจากผู้นำจะมีส่วนสำคัญในการกำหนดปัญหา ตัดสินใจ วางแผน และรับผิดชอบต่อความอยู่รอด หรือการพัฒนาของกลุ่ม หากมองแต่ผิวเผินจะเห็นว่าการเป็นผู้นำเป็นเรื่องไม่ยากลำบาก แต่การเป็นผู้นำที่ดีเป็นสิ่งที่ทำให้สมบูรณ์ยาก ปัจจุบันนี้องค์กรต่าง ๆ มักจะประสบปัญหาการขาดแคลนผู้นำในอุดมคติที่มีวิสัยทัศน์ คุณธรรม ความเสียสละ และเป็นประชาธิปไตยการเสริมสร้างภาวะผู้นำเป็นทักษะที่บุคคลสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้จากการฝึกฝนความสามารถในการใช้อำนาจและชักจูงให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม หรือการใช้ศิลปะในการใช้อิทธิพลให้ผู้อื่นปฏิบัติตามจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่ม จะเห็นว่าผู้นำและภาวะผู้นำจะต้องไปด้วยกัน โดยผู้นำจะต้องแสดงภาวะผู้นำและบุคคลที่แสดงภาวะผู้นำก็จะเป็นผู้นำของกลุ่ม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักธรรมาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4
2. เพื่อศึกษาคุณภาพในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักธรรมาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยค้นคว้าทางเอกสารตามลำดับ

รวบรวมข้อมูลแล้วค้นคว้านำมาเรียบเรียงย่อความ จากข้อมูลที่เชื่อถือได้ คือปฐมภูมิ ค้นคว้าข้อมูลทุติยภูมิ โดยนำมาวิจัยเอกสารเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำตามหลักธรรมาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพในการปฏิบัติงานของครู นำเสนอผลงานวิจัยและข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

ภาวะผู้นำตามหลักธรรมาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 จากผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำตามหลักธรรมาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทาง จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านวิริยะพละ ผู้บริหารสถานศึกษามีความขยันหมั่นเพียร ส่วนด้านปัญญาพละ ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้เรื่อง การครองตน ครองคน ครองงาน ด้านอนวัชชพละ ผู้บริหารสถานศึกษามีความซื่อสัตย์สุจริต ด้านสังคหพละ ผู้บริหารสถานศึกษามีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีไม่สอดคล้องต่อคุณภาพในการปฏิบัติงานของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่เป็นไปตาม

สมมติฐานที่ตั้งไว้ ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์: ศึกษาจากหลักพุทธธรรม” ผลการศึกษาพบว่า บทบาทผู้นำที่ดีตามแนวคิดทฤษฎีตะวันตกต้องประกอบด้วยบทบาทพื้นฐานสำคัญ 4 ประการคือ 1. การกำหนดทิศทาง เป็นการกำหนดทิศทางขององค์กรให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ที่ได้วางไว้ 2. การจัดระบบการทำงาน 3. การมอบอำนาจทั้งในการมอบหมายอำนาจ ความรับผิดชอบให้แก่บุคคลที่เหมาะสมเพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 4. แบบอย่างการเป็นผู้นำ สำหรับภาวะผู้นำที่ดีตามหลักพุทธธรรม ผู้นำที่ดีจะต้องยึดหลักธรรม “ธรรม” เช่น พรหมวิหาร 4 ธรรมาธิปไตย พละ 4 และสัปปริสธรรม 7 เป็นคุณธรรมสำคัญสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของตน เพื่อให้สามารถนำเนนกิจการงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จที่วางไว้และนำพาหมู่คณะและสังคมไปสู่ความสงบสุขและมั่นคงตลอดไป และรูปแบบผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ที่เกิดจากการประยุกต์ของภาวะผู้นำตามแนวคิดตะวันตกและหลักพุทธธรรมย่อมประกอบด้วยหลักการ 3 ประการ คือ หลักการครองตน ครองตน และครองงาน โดยมุ่งเน้นให้ผู้นำเกิดการพัฒนาดน การพัฒนาดน และการพัฒนาระบบงานให้มีคุณภาพที่สมบูรณ์แบบทั้ง 2 ด้าน คือ 1. คุณภาพด้านความสามารถเพื่อให้ผู้นำคุณภาพบุคลากรในองค์กร และคุณภาพขององค์กรให้มีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์อยู่เสมอ 2. คุณภาพด้านจิตใจเพื่อทำให้เกิดการยกระดับจิตใจของผู้นำให้มีคุณธรรม จริยธรรม เห็นแก่ประโยชน์สุขส่วนรวมเป็นหลักเพื่อสามารถนำหมู่คณะ องค์กร และสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้าที่ยั่งยืนและมั่นคงตลอดไป (นันทวรรณ อิศรานุวัณนชัย, 2550) ผู้บริหารสถานศึกษาได้บริหารงานที่เน้นการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารตนตามหลักของสัปปริสธรรม (ธรรมของคนดี) ทั้ง 7 ประการ คือ อัมมัญญา (รู้จักเหตุ) อัตถัญญา (รู้จักผล) อัตตัญญา (รู้จักตน) มัตตัญญา (รู้จักประมาณ) กาลัญญา (รู้จักกาล) ปริสัญญา (รู้จักชุมชน) และปุโรปริัญญา (รู้จักเลือกคบคน) การบริหารคนตามหลักพลธรรม (ธรรมเป็นกำลังใจในการบริหารงาน) ทั้ง 4 ประการ คือ ปัญญาพละ (ใช้ปัญญา) วิริยะพละ (ใช้ความเพียร) อนวัชชพละ (ใช้ความสุจริต) สังคหพละ (ใช้มนุษยสัมพันธ์) และการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรม (ธรรมที่นำทางสู่ความสำเร็จ) ทั้ง 4 ประการคือ ฉันทะ (มีความสนใจ) วิริยะ (มีความเพียรพยายาม) จิตตะ (ความเอาใจใส่) วิมังสา (หมั่นทบทวนความงาม) รวมถึงการบริหารงานตามหลักฆราวาสธรรม (ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน) ทั้ง 4 ประการ คือ สัจจะ (มีความจริงใจ) ทมะ (มีความข่มใจ) ขันติ (มีความอดทน) และจาคะ (มีความเสียสละ) สอดคล้องกับที่ (นิติรัฐ วรรณวิริยวัตร, 2552) พฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาประพฤติปฏิบัติตนในด้านคุณธรรม จริยธรรมด้านการครองตน ครองคน และครองงาน ในการพัฒนางานของตนเองเพื่อสังคมเต็มตามศักยภาพ เพื่อความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาและการเป็นแบบอย่างที่ดีต่อตนเอง ครอบครัว และส่วนรวม รวมทั้งมีความซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบโดยยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก มีความบริสุทธิ์ใจ เต็มใจและมีเป้าหมายที่ดีในการทำงาน บทบาทเป็นผู้นำองค์กร บทบาทเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์ และ

บทบาทผู้สร้างทีมงาน (ข) กลุ่มบทบาทเชิงสารสนเทศ ประกอบด้วย บทบาทเป็นผู้กำกับ ติดตามผล บทบาทเป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร บทบาทเป็นผู้ประชาสัมพันธ์ และบทบาทเป็นผู้ให้ทุน และ (ค) กลุ่มบทบาทการตัดสินใจประกอบด้วยบทบาทเป็นผู้ประกอบการ บทบาทเป็นผู้จัดสิ่งก่อกวน บทบาทเป็นผู้แก้ปัญหา บทบาทเป็นผู้จัดสรรทรัพยากร และบทบาทเป็นผู้เจรจาต่อรอง (ทองอินทร์ เตชะแก้ว และคณะ, 2552)

สรุป

จากการศึกษาเอกสาร พบว่า หากผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำตามหลักธรรมาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษาคือด้านปัญญาพละ ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้เรื่อง การครองตน ครองคน ครองงานด้านวิริยะพละ ผู้บริหารสถานศึกษามีความขยันหมั่นเพียรด้านอนวัชชพละ ผู้บริหารสถานศึกษามีความซื่อสัตย์สุจริตด้านสังคหพละ ผู้บริหารสถานศึกษามีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะทำให้คุณภาพในการปฏิบัติงานของครูในด้านต่าง ๆ คือ ด้านวิชาการ ด้านการสอนด้านการเป็นแบบอย่างด้านการสร้างโอกาส เป็นที่ยอมรับ และต้องดำเนินงานให้เป็นรูปธรรม มีความชัดเจน โดยการนำหลักธรรมาธิปไตยใช้ในการบริหาร เพื่อให้คุณภาพในการปฏิบัติงานของครูเป็นที่ยอมรับจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ภาวะผู้นำตามหลักธรรมาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นนครศรีธรรมราช เขต 4 มีเพียงประเด็นเดียวคือ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมิวิริยะ คือ ความขยันหมั่นเพียร ในขณะที่ คุณธรรมข้ออื่น ไม่ได้ส่งผลโดยตรง

ข้อเสนอแนะ

จากการทำวิจัย ผู้วิจัยเห็นว่าภาวะผู้นำตามหลักธรรมาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นนครศรีธรรมราช เขต 4 ผลการวิจัยนำไปสู่การกำหนดข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความขยันหมั่นเพียร โดยเฉพาะในเรื่องผู้บริหารสถานศึกษาติดตามตรวจสอบการปฏิบัติและปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนวทางปฏิบัติร่วมกันและยึดถือปฏิบัติตามแนวปฏิบัติอย่างเคร่งครัดผู้บริหารสถานศึกษานิเทศติดตามการทำงานอย่างสม่ำเสมอผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมให้ครูได้เผยแพร่ผลงานอย่างต่อเนื่อง ให้ครูเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ การประชุมสัมมนาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไปผู้วิจัยเห็นว่าทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นนครศรีธรรมราช เขต 4 ควรเห็นความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในการใช้

หลักธรรมาธิปไตยในการบริหาร เพื่อให้คุณภาพในการปฏิบัติงานของครุมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ทองอินทร์ เตชะแก้ว และคณะ. (2552). ระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของบุคลากร ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 3(2), 141-151.
- นันทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย. (2550). ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์: ศึกษาจากหลักพุทธธรรม. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิติรัฐ วรรณวิริยวัตร. (2552). การบริหารงานแบบพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยธรรมอำเภอเมืองเชียงใหม่. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545 - 2559) ฉบับสรุป*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.